

ΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΠΙΔΡΑΣΤΙΚΟΤΕΡΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ,
ΜΙΑ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΗΛΙΚΙΩΣΗΣ

BETTY SMITH

ΕΝΑ
ΔΕΝΤΡΟ
ΜΕΓΑΛΩΝΕΙ
ΣΤΟ
ΜΠΡΟΥΚΛΙΝ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΜΑΡΙΑ
ΦΑΚΙΝΟΥ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΡΩΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

«Γαλήνιο»: μια λέξη που θα μπορούσες να χρησιμοποιήσεις για το Μπρούκλιν της Νέας Υόρκης. Ειδικά το καλοκαίρι του 1912. «Μελαγχολικό»· καλύτερο σαν λέξη, μα δεν μπορούσες να το πεις για το Γουίλιαμσπεργκ του Μπρούκλιν. «Λειμώνας», πάλι, ήταν μια ωραία λέξη και το «Σεναντόα» ακουγόταν όμορφο, αλλά ούτε αυτά ταίριαζαν στο Μπρούκλιν. «Γαλήνιο» ήταν η μόνη λέξη που του πήγαινε· και μάλιστα ένα καλοκαιρινό απόγευμα Σαββάτου.

Αργά το απόγευμα ο ήλιος έπεφτε λοξά στη χορταριασμένη αυλή του σπιτιού της Φράνσι Νόλαν και ζέσταινε τον φαγωμένο ξύλινο φράχτη. Κοιτάζοντας τη δέσμη του ήλιου, η Φράνσι ένιωθε την ίδια γλυκιά αίσθηση που της γεννούσε κάθε φορά η ανάμνηση του ποιήματος που έλεγαν στο σχολείο.

*Σε τούτο το πανάρχαιο δάσος θροΐζουνε τα πεύκα και τα κώνεια,
με βρύα για γενειάδες και πράσινα ρούχα,
στέκουν σαν γέρικοι δρυΐδες, θαμπά μέσα στο σούρουπο.*

Το μοναδικό δέντρο στην αυλή της Φράνσι δεν ήταν ούτε πεύκο ούτε κώνειο. Μυτερά φύλλα που φύτρωναν πάνω σε πράσινες βέργες και απλώνονταν σαν ακτίνες από τον κλώνο σχημάτιζαν ένα δέντρο που έμοιαζε με ένα πλήθος ανοιχτές πράσινες ομπρέλες. Κάποιοι το έλεγαν Δέντρο του Ουρανού.

Όπου κι αν έπεφτε ο σπόρος του, έβγαине ένα δέντρο που πάσχιζε να φτάσει στον ουρανό. Φύτρωνε σε περιφραγμένες αλάνες και μέσα από σωρούς πεταμένων σκουπιδιών και ήταν το μόνο δέντρο που έπιανε και στο τσιμέντο. Φύτρωνε φου-ντωτό, μα μόνο στις φτωχικές συνοικίες.

Έβγαίνες βόλτα κάποιο κυριακάτικο απόγευμα και έφτανες σε μια όμορφη γειτονιά, πολύ περιποιημένη. Έβλεπες ένα τέτοιο δεντράκι μέσα από τη σιδερένια καγκελόπορτα κάποιας αυλής και ήξερες ότι σύντομα αυτό το κομμάτι του Μπρούκλιν θα γινόταν εργατική συνοικία. Το δέντρο ήξερε. Είχε έρθει πρώτο εδώ. Έπειτα είχαν καταφτάσει σιγά σιγά κάμποσοι φτωχοί ξένοι και τα παλιά, ήσυχα σπίτια με τα κόκκινα τούβλα χωρίστηκαν και μοιράστηκαν σε διαμερίσματα, πουπουλένια στρώματα κρέμονταν απ' τα περβάζια για να αεριστούν και το Δέντρο του Ουρανού άνθιζε. Τέτοιο δέντρο ήταν. Συμπα-θούσε τους φτωχούς.

Τέτοιο ήταν και το δέντρο της αυλής της Φράνσι. Οι φου-ντωτές ομπρέλες του τυλίγονταν γύρω από τη σκαλίτσα της εξόδου κινδύνου στο τρίτο πάτωμα, όπου έμενε, και την σκέ-παζαν. Ένα εντεκάχρονο κορίτσι, καθισμένο σε αυτή τη σκα-λίτσα, μπορούσε να φανταστεί ότι ζούσε σε ένα δέντρο. Κι αυτό φανταζόταν η Φράνσι τα καλοκαιρινά απογεύματα του Σαββάτου.

Αχ, τι υπέροχη μέρα ήταν το Σάββατο στο Μπρούκλιν! Πόσο υπέροχη ήταν σε όλο τον κόσμο. Το Σάββατο όλοι πλη-ρώνονταν και ήταν σαν αργία, χωρίς όμως την αυστηρή επι-σημότητα της Κυριακής. Όλοι είχαν λεφτά για να βγουν και για να κάνουν ψώνια. Έτρωγαν χορταστικά για μια φορά, μεθούσαν, έβγαιναν ραντεβού, έκαναν έρωτα και ξενυχτούσαν μέχρι αργά με τραγούδια, μουσικές, τσακωμούς και χορό,

επειδή είχαν την αυριανή μέρα όλη δική τους, ήταν ελεύθεροι να κάνουν ό,τι θέλουν. Μπορούσαν να κοιμηθούν μέχρι αργά – μέχρι τη μικρή λειτουργία τουλάχιστον.

Τις Κυριακές οι περισσότεροι συνωστίζονταν στη λειτουργία των έντεκα. Μερικοί, λίγοι τέλος πάντων, πήγαιναν στη μεγάλη, των έξι. Οι υπόλοιποι τους το αναγνώριζαν, κι ας μην τους άξιζε, επειδή αυτοί ακριβώς ήταν που είχαν ξενοχτήσει τόσο πολύ, που είχε ξημερώσει όταν γύριζαν στα σπίτια τους. Οπότε πήγαιναν στη μεγάλη λειτουργία, ξεμπερδευαν μια και καλή και μετά γύριζαν για να κοιμηθούν όλη μέρα με καθαρή τη συνείδησή τους.

Για τη Φράνσι το Σάββατο ξεκινούσε με μια βόλτα στον παλιατζή. Μαζί με τον αδερφό της, τον Νίλι, όπως και τα άλλα παιδιά του Μπρούκλιν, μάζευαν κουρέλια, χαρτιά, μέταλλο, λάστιχο και άλλα παλιοπράγματα και τα στοίβαζαν μέσα σε κλειδωμένα κιβώτια ή σε κουτιά, που έκρυβαν κάτω από το κρεβάτι τους. Όλη την εβδομάδα η Φράνσι γύριζε σιγά σιγά με τα πόδια από το σχολείο ψάχνοντας με το βλέμμα στα ρείθρα των πεζοδρομίων για ασημόχαρτα από πακέτα τσιγάρων ή για περιτυλίγματα από τσίχλες. Αυτά τα έλιωνε σε ένα καπάκι βάζου μέχρι να γίνουν ένα μικρό κουβάρι. Ο παλιατζής δεν έπαιρνε κουβάρια από άλιωτα ασημόχαρτα, επειδή πάρα πολλά παιδιά έβαζαν μέσα σιδερένιες ροδέλες για να φαίνονται πιο βαριά. Καμιά φορά ο Νίλι έβρισκε κάποιο μπουκάλι γκαζόζας. Η Φράνσι τον βοηθούσε να σπάσει το πώμα και το έλιωνε για μολύβι. Ο παλιατζής δεν αγόραζε ακέραιο ένα πώμα, επειδή θα έμπαινε σε μεπλάδες με αυτούς που πουλούσαν την γκαζόζα. Το πώμα από ένα τέτοιο μπουκάλι δεν ήταν ασήμαντη υπόθεση. Διωμένο άξιζε πέντε σεντς.

Η Φράνσι και ο Νίλι κατέβαιναν κάθε βράδυ στο κελάρι

και άδειαζαν τα αναβατόρια τροφίμων από τα σκουπίδια που είχαν μαζευτεί μέσα στη μέρα· ένα προνόμιο που είχαν αποκτήσει επειδή η μητέρα της Φράνσι ήταν η θυρωρός. Έπαιρναν ως λάφυρα τα χαρτιά, τα κουρέλια και τα άδεια μπουκάλια. Το χαρτί δεν είχε μεγάλη αξία. Έβγαζαν μόλις μια πένα για τα πέντε κιλά. Τα κουρέλια έπιαναν δύο σεντς το κιλό και το σίδερο τέσσερα. Ο χαλκός ήταν καλός – δέκα σεντς το κιλό. Καμιά φορά η Φράνσι χτυπούσε φλέβα: τον πάτο από κάποιο πεταμένο καζάνι όπου έπλεναν τα ρούχα. Τον αφαιρούσε με ένα ανοιχτήρι κονσέρβας, τον δίπλωνε, τον χτυπούσε δυνατά, τον ξαναδίπλωνε και τον ξαναχτυπούσε.

Τα πρωινά του Σαββάτου, λίγο μετά τις εννιά, πλήθος παιδιών άρχιζαν να ξεφυτρώνουν απ' όλους τους παράδρομους στη Λεωφόρο Μανχάταν, τον κεντρικό δρόμο. Ανέβαιναν σιγά σιγά τη λεωφόρο μέχρι την οδό Σκόουλς. Κάποια κουβαλούσαν στην αγκαλιά τους τα παλιοπράγματα που είχαν μαζέψει. Άλλα είχαν φτιάξει καρότσια από ξύλινα κιβώτια σαπουνιού με γερές ξύλινες ρόδες. Και μερικά τα φόρτωναν σε καροτσάκια μωρών.

Η Φράνσι και ο Νίλι έβαζαν τα δικά τους σε ένα τσουβάλι από λινάτσα και, πιάνοντας ο καθένας από μια άκρη, το έσερναν στον δρόμο· ανέβαιναν τη Λεωφόρο Μανχάταν και περνούσαν τη Μάουτζερ, την Τεν Έικ, τη Σταγκ και έφταναν στην οδό Σκόουλς. Όμορφα ονόματα για άσχημους δρόμους. Από κάθε παράδρομο ξεπρόβαλλαν ορδές κουρελιασμένων παιδιών που ενώνονταν με τα υπόλοιπα σχηματίζοντας ένα φουσκωμένο ποτάμι. Στη διαδρομή για τον Κάρνεϊ συναντούσαν άλλα παιδιά που γύριζαν με άδεια χέρια. Είχαν πουλήσει τηνπραμάτεια τους και είχαν ήδη ξοδέψει τα χρήματα. Τώρα κοτσοτέκονταν καμαρωτά και κορόιδευαν τα υπόλοιπα παιδιά.

«Κουρελομαζώχτρες! Κουρελομαζώχτρες!»

Το πρόσωπο της Φράνσι φούντωνε μόλις άκουγε αυτή τη λέξη. Το 'ξερε ότι τα παιδιά που την πείραζαν μάζευαν κι αυτά κουρέλια, αλλά καθόλου δεν την παρηγορούσε αυτό. Ούτε είχε σημασία που ο αδερφός της θα γύριζε κι αυτός σε λίγο με άδεια χέρια και μαζί με την παρέα του θα κορόιδευε με τον ίδιο τρόπο τους αργοπορημένους. Η Φράνσι ντρεπόταν.

Ο Κάρνεϊ είχε στήσει το παλιατζιδικό του μέσα σε έναν ετοιμόρροπο στάβλο. Στρίβοντας στη γωνία, η Φράνσι είδε ότι και οι δύο πόρτες ήταν διάπλατα και φιλόξενα ανοιχτές και φαντάστηκε τον μεγάλο, προσηνή δίσκο της ζυγαριάς να κουνιέται πέρα δώθε γνέφοντάς της σαν να την καλωσόριζε. Είδε τον Κάρνεϊ, με τα καστανωπά μαλλιά του, το καστανωπό μουστάκι και τα καστανωπά μάτια του, να ζυγίζει μερικά παλιοπράματα. Του Κάρνεϊ του άρεσαν τα κορίτσια περισσότερο από τα αγόρια. Έδινε μία δεκάρα παραπάνω σε όποιο κορίτσι δεν ζάρωνε φοβισμένο, όταν του τσιμπούσε το μάγουλο.

Γι' αυτήν ακριβώς την πιθανότητα της επιπλέον δεκάρας ο Νίλι παραμέρισε αφήνοντας τη Φράνσι να σύρει το τσουβάλι μέσα στον στάβλο. Ο Κάρνεϊ πετάχτηκε πάνω και ήρθε προς το μέρος της, άδειασε το τσουβάλι στο πάτωμα και της έδωσε προκαταβολικά μια τσιμπιά στο μάγουλο. Ενόσω στοίβαζε τα πράγματα στη ζυγαριά, η Φράνσι ανοιγόκλεισε τα μάτια για να συνηθίσουν στο σκοτάδι και η μυρωδιά της κλεισούρας και των βρεγμένων κουρελιών που πλανιόταν στην ατμόσφαιρα της χτύπησε τα ρουθούνια. Ο Κάρνεϊ κοίταξε μισοκλείνοντας τα μάτια τον δίσκο και είπε δυο λέξεις: την προσφορά του. Η Φράνσι ήξερε ότι τα παζάρια απαγορεύονταν. Κούνησε καταφατικά το κεφάλι της κι εκείνος άδειασε τη ζυγαριά από τα πράγματα και άφησε τη Φράνσι να περι-

μένει, όσο στοίβαζε σε μια γωνιά τα χαρτιά, πετούσε τα κουρέλια σε μιαν άλλη και ξεχώριζε τα σίδερα. Μόνο τότε έβαλε το χέρι στις τσέπες του παντελονιού του, έβγαλε ένα παλιό δερμάτινο πουγκί δεμένο με κερωμένο σπάγγο και μέτρησε τις πρασινισμένες δεκάρες, που έμοιαζαν κι αυτές με παλιοπράγματα. Καθώς η Φράνσι ψιθύριζε «Ευχαριστώ», ο Κάρνεϊ κάρφωσε το καστανωπό βλέμμα του πάνω της, που έμοιαζε κι αυτό σαν τη σκουριά από τα παλιοπράγματα που μάζευε, και της τσίμπησε δυνατά το μάγουλο. Εκείνη δεν κουνήθηκε απ' τη θέση της. Της χαμογέλασε και πρόσθεσε μία ακόμα πένα. Έπειτα ξαφνικά η συμπεριφορά του άλλαξε, έγινε απότομος και άρχισε να φωνάζει.

«Εμπρός» είπε στο αγόρι που είχε σειρά. «Βγάλ' τον έξω!» Άφησε το γέλιο του να αντηχήσει κάμποσο και μετά είπε: «Και δεν εννοώ τον σάκο με τις παλιατζούρες σου».

Τα αγόρια γέλασαν κι αυτά υπάκουα. Το γέλιο τους ακούστηκε σαν το βέλασμα από χαμένα αρνάκια, όμως ο Κάρνεϊ φάνηκε ευχαριστημένος.

Η Φράνσι βγήκε έξω για να δώσει αναφορά στον αδερφό της.

«Μου έδωσε δεκάξι σεντς και μία πένα για την τσιμπιά».

«Η πένα είναι δική σου» είπε ο Νίλι, βασισμένος σε μια παλιά συμφωνία.

Εκείνη την έβαλε στην τσέπη του φορέματός της και του έδωσε τα υπόλοιπα χρήματα. Ο Νίλι ήταν δέκα χρονών, έναν χρόνο μικρότερός της. Όμως ήταν αγόρι· εκείνος χειριζόταν τα οικονομικά. Μοίρασε προσεκτικά τις πένες.

«Οκτώ σεντς για τον κουμπαρά».

Αυτός ήταν ο κανόνας· τα μισά χρήματα που έπαιρναν απ' οπουδήποτε έμπαιναν στον τενεκεδένιο κουμπαρά που

ήταν καρφωμένος στο πάτωμα στην πιο σκοτεινή γωνία της ντουλάπας.

«Και τέσσερα σεντς για σένα και τέσσερα για μένα».

Η Φράνσι έδωσε τα χρήματα του κουμπαρά στο μαντίλι της. Κοιτάζοντας τις πέντε πένες της, συνειδητοποίησε χαρούμενη ότι μπορούσε να τις αλλάξει με μια πεντάρα.

Ο Νίλι τύλιξε το τσουβάλι, το έχωσε κάτω από το μπράτσο του και, ανοίγοντας δρόμο μέσα από τα υπόλοιπα παιδιά, έφυγε για το μαγαζί του Φτηνού Τσάρλι με τη Φράνσι να τον ακολουθεί. Ο Φτηνός Τσάρλι ήταν το μαγαζί με τα ζαχαρωτά της μιας πένας δίπλα στου Κάρνεϊ, που το συντηρούσε το σινάφι των μικρών παλιατζήδων. Κάθε Σάββατο βράδυ, που έκανε ταμείο, το κουτί του ήταν γεμάτο με πρασινισμένες πένες. Από κάποιον άγραφο νόμο ήταν ένα μαγαζί για αγόρια. Γι' αυτό η Φράνσι δεν μπήκε μέσα. Στάθηκε δίπλα στην πόρτα.

Τα αγόρια, από οκτώ μέχρι δεκατεσσάρων ετών, έμοιαζαν αναμεταξύ τους με τα κοντά παντελονάκια τους και τις τραγιάσκες με τα τσαλακωμένα γείσα. Στέκονταν ολόγυρα σαν μαγκάκια, με τα χέρια στις τσέπες και τους αδύνατους ώμους τους να καμπουριάζουν. Μεγαλώνοντας, πάλι έτσι θα έμοιαζαν· θα στέκονταν με τον ίδιο τρόπο σε άλλα στέκια. Η μόνη διαφορά θα ήταν το τσιγάρο, μονίμως κολλημένο στα χείλη τους, που θ' ανεβοκατέβαινε με τον ρυθμό που θα μιλούσαν.

Τώρα τα αγόρια περιφέρονταν νευρικά, τα αδύνατα πρόσωπά τους στρέφονταν από τον Τσάρλι στα υπόλοιπα αγόρια και μετά πάλι στον Τσάρλι. Η Φράνσι πρόσεξε πως ορισμένα είχαν ήδη κουρευτεί για το καλοκαίρι: μαλλιά κομμένα με την ψιλή, γι' αυτό υπήρχαν σημαδάκια στο κεφάλι τους, εκεί όπου η μηχανή είχε πάει πιο βαθιά. Αυτοί οι τυχεροί είχαν τις τραγιάσκες τους χωμένες στις τσέπες ή τις φορούσαν ψηλά

στο κεφάλι. Όσοι δεν είχαν ακόμα κουρευτεί ντρέπονταν που τα μαλλιά τους κατσάρωναν απαλά στον αυχένα, σαν μωρουδίστικα ακόμα, και είχαν κατεβάσει τις τραγιάσκες τους μέχρι και τα αυτιά, μοιάζοντας κάπως με κορίτσια παρά τα βρομόλογα που πετούσαν κάθε τόσο.

Ο Φτηνός Τσάρλι δεν ήταν ούτε φτηνός ούτε τον έλεγαν κανονικά Τσάρλι. Είχε διαλέξει αυτό το όνομα –έτσι έγραφε και στην ταμπέλα του μαγαζιού του– και η Φράνσι το πίστευε. Ο Τσάρλι σου έδινε έναν λαχνό για κάθε πένα σου. Στερεωμένος πίσω από τον πάγκο υπήρχε ένας πίνακας με πενήντα αριθμημένους γάντζους και ένα έπαθλο κρεμόταν από κάθε γάντζο. Λίγα ήταν τα καλά έπαθλα: ένα ζευγάρι πατίνια, ένα γάντι του μπέιζμπολ, μια κούκλα με αληθινά μαλλιά, τέτοια πράγματα. Οι υπόλοιποι γάντζοι είχαν στυπόχαρτα, μολύβια και άλλα φτηνά αντικείμενα. Η Φράνσι κοίταξε τον Νίλι, που αγόραζε έναν λαχνό. Έβγαλε το βρόμικο καρτελάκι από τον κουρελιασμένο φάκελο. Είκοσι έξι! Η Φράνσι κοίταξε όλο ελπίδα τον πίνακα. Είχε κερδίσει ένα φτηνό πανάκι για να σκουπίζει το μελάνι της πένας.

«Το έπαθλο ή ζαχαρωτά;» τον ρώτησε ο Τσάρλι.

«Τα ζαχαρωτά. Θέλει και ρώτημα;»

Πάντοτε έτσι γινόταν. Η Φράνσι ποτέ δεν είχε ακούσει κάποιον να κερδίζει ένα πιο ακριβό έπαθλο. Μάλιστα τα ροδάκια από τα πατίνια είχαν πιάσει σκουριά, ενώ ένα λεπτό στρώμα σκόνης είχε κάτσει πάνω στα μαλλιά της κούκλας, λες και περίμενε εκεί χρόνια ολόκληρα. Μια μέρα, αποφάσισε, όταν θα είχε πενήντα σεντς, θα αγόραζε όλους τους λαχνούς και θα κέρδιζε ό,τι είχε ο πίνακας. Φαντάστηκε ότι θα έβγαине κερδισμένη: πατίνια, γάντι, κούκλα και όλα τα υπόλοιπα έπαθλα με μόλις πενήντα σεντς. Μα τα πατίνια από μόνα τους

είχαν τετραπλάσια αξία! Ο Νίλι θα έπρεπε να έρθει μαζί της εκείνη τη μεγάλη μέρα, επειδή τα κορίτσια σπανίως σύχναζαν στον Τσάρλι. Πράγματι, υπήρχαν ελάχιστα κορίτσια εκείνο το Σάββατο... Ζωηρά, παράτολμα κορίτσια, πολύ ανεπτυγμένα για την ηλικία τους· κορίτσια που μιλούσαν δυνατά και σήκωναν το μαγαζί στο πόδι πειράζοντας τα αγόρια – κορίτσια που οι γείτονες προφήτευαν ότι θα είχαν άσχημη κατάληξη.

Η Φράνσι διέσχισε τον δρόμο και πήγε απέναντι στο μαγαζί με τα ζαχαρωτά του Γκίμπι. Ο Γκίμπι ήταν κουτσός. Ήταν καλόκαρδος άνθρωπος, ευγενικός με τα μικρά παιδιά... Ή έτσι πίστευαν όλοι μέχρι εκείνο το ηλιόλουστο απόγευμα που ξεγέλασε ένα μικρό κορίτσι και το ξεμονάχιασε στο καταθλιπτικό αποθηκάκι του.

Η Φράνσι ήταν διστακτική – άξιζε να θυσιάσει μια πένα για την προσφορά που είχε ο Γκίμπι: το σακουλάκι με το μεγάλο έπαθλο; Η Μόντι Ντόναβαν, ένα κορίτσι με το οποίο έκαναν κάπου κάπου παρέα, ετοιμαζόταν να το αγοράσει. Η Φράνσι μπήκε μέσα και στάθηκε πίσω από τη Μόντι. Φαντάστηκε ότι πήγαινε να ξοδέψει τη δική της πένα. Κράτησε την ανάσα της καθώς η Μόντι, έπειτα από πολλή σκέψη, έδειξε με μια θεατρινίστικη κίνηση ένα παραφουσκωμένο σακουλάκι στη βιτρίνα. Εκείνη θα είχε διαλέξει ένα μικρότερο. Κοίταξε πάνω από τον ώμο της φίλης της· την είδε που έβγαλε από μέσα μερικά μπαγιάτικα ζαχαρωτά και περιεργάστηκε το έπαθλό της – ένα μαντίλι από τραχιά βατίστα. Μια φορά η Φράνσι είχε κερδίσει ένα μπουκαλάκι με δυνατό άρωμα. Πάλι δίστασε – άξιζε να σπαταλήσει μια πένα για ένα σακουλάκι με έπαθλο; Η έκπληξη δεν έπαυε να είναι ωραία, κι ας μην τρώγονταν τα ζαχαρωτά. Αλλά, πάλι, συλλογίστηκε, έκπληξη είχε νιώσει και όταν αγόρασε η Μόντι το σακουλάκι της, οπότε ήταν σχεδόν το ίδιο.

Η Φράνσι πήρε τη Λεωφόρο Μανχάταν διαβάζοντας φω-
ναχτά τα ονόματα των δρόμων που προσπερνούσε, επειδή
της άρεσε ο ήχος τους: Σκόουλς, Μέζεροουλ, Μόντρουους και
μετά Λεωφόρος Τζόνσον. Σε αυτές τις δύο τελευταίες λεωφό-
ρους έμεναν οι Ιταλοί. Η περιοχή που λεγόταν «Εβραϊκά»
ξεκινούσε από την οδό Σίγκελ, περιλάμβανε τη Μουρ και τη
ΜακΚίμπεν και κατέληγε μετά τη Λεωφόρο Μπρόντγουεϊ.
Προς τα εκεί κατευθύνθηκε κι εκείνη.

Και τι υπήρχε στην Μπρόντγουεϊ του Γουίλιαμσπεργκ
στο Μπρούκλιν; Τίποτα· μονάχα το ωραιότερο μαγαζί του
κόσμου, όπου μπορούσες να αγοράσεις τα πάντα με πέντε
δέκα σεντς. Ήταν μεγάλο και αστραφτερό και έβρισκες και
του πουλιού το γάλα, που λένε... Ή έτσι τουλάχιστον νόμιζε
ένα εντεκάχρονο κορίτσι. Η Φράνσι είχε πέντε σεντς. Η Φράν-
σι είχε δύναμη. Μπορούσε κυριολεκτικά να αγοράσει ό,τι
διέθετε το μαγαζί! Ήταν το μόνο μέρος στον κόσμο όπου
κάτι τέτοιο ήταν εφικτό.

Φτάνοντας, περιδιάβηκε τους διαδρόμους πιάνοντας στα
χέρια της ό,τι της γυάλιζε. Τι ωραία αίσθηση να παίρνεις ένα
αντικείμενο, να το κρατάς για μια στιγμή, να αγγίζεις το
περίγραμμά του, να χαϊδεύεις την επιφάνειά του και μετά να
το βάζεις πάλι προσεκτικά στη θέση του. Τα πέντε σεντς που
είχε πάνω της της πρόσφεραν αυτό το προνόμιο. Αν κάποιος
υπάλληλος την ρωτούσε αν σκόπευε να αγοράσει κάτι, εκεί-
νη μπορούσε να πει ναι, να το αγοράσει και να τον βάλει έτσι
στη θέση του. Ωραίο πράμα τα λεφτά, αποφάσισε. Έπειτα
από ένα όργιο αναζήτησης, αγόρασε τελικά αυτό που σχεδιά-
ζε από την αρχή – γκοφρέτες μέντας με γέμιση κρέμα και
φράουλα των πέντε σεντς.

Γύρισε σπίτι της από τη Λεωφόρο Γκράχαμ, τον δρόμο του

γκέτο. Πόσο συναρπαστικά έβρισκε τα καρτσάκια των πλανόδιων πωλητών –φορτωμένα μέχρι πάνω, ολόκληρα μαγαζάκια το καθένα–, τους Εβραίους, που όλο πάθος έκαναν παζάρια, και τις παράξενες μυρωδιές της γειτονιάς: ψητό γεμιστό ψάρι, ψωμί με προζύμι φρέσκο φρέσκο από τον φούρνο και κάτι που μύριζε σαν βρασμένο μέλι. Κοίταζε καλά καλά τους άντρες με τις μακριές γενειάδες, τους σκούφους από αλπακά και τα βαμβακερά γυαλιστερά πανωφόρια τους και αναρωτιόταν τι έκανε τα μάτια τους να φαίνονται τόσο μικρά και αγριωπά. Κοίταζε μέσα στα μικροσκοπικά μαγαζιά –σκέτες τρύπες– και ένιωθε στα ρουθούνια της τη μυρωδιά από τα τόπια με τα υφάσματα που ήταν αραδιασμένα ανάκατα πάνω στα τραπέζια. Πρόσεξε τα πουπουλένια στρώματα που κρέμονταν φουσκωτά από τα παράθυρα, τα ρούχα με τα ανατολίτικα ζωηρά χρώματα που στέγνωναν στις σκάλες των εξόδων κινδύνου και τα ημίγυμνα παιδιά που έπαιζαν στα ρείθρα των πεζοδρομίων. Μια ετοιμόγεννη γυναίκα, με την κοιλιά μέχρι το στόμα, καθόταν υπομονετικά στο κράσπεδο σε μια σκληρή ξύλινη καρέκλα. Καθόταν στη λιακάδα και παρακολουθούσε τη ζωή του δρόμου φυλάσσοντας μέσα της το δικό της μυστήριο της ζωής.

Η Φράνσι θυμήθηκε πόσο είχε εκπλαγεί όταν η μαμά της είπε ότι ο Ιησούς ήταν Εβραίος. Εκείνη νόμιζε ότι ήταν καθολικός. Όμως η μαμά ήξερε. Η μαμά είπε ότι οι Ισραηλίτες πάντοτε θεωρούσαν ότι ο Ιησούς ήταν ένα Εβραίοπουλο, ένας κανονικός ταραξίας, που δεν ήθελε να δουλέψει μαραγκός, που ήταν η τέχνη του, ούτε να παντρευτεί, να νοικοκυρευτεί και να κάνει οικογένεια. Και πίστευαν ότι ο Μεσσίας τους δεν είχε εμφανιστεί ακόμα, είπε η μαμά. Καθώς τα σκέφτηκε όλα αυτά, η Φράνσι κοίταξε πάλι καλά καλά την έγκυο Εβραία.

Γι' αυτό μάλλον οι Εβραίοι κάνουν τόσα παιδιά, σκέφτηκε. Και γι' αυτό οι γυναίκες τους κάθονται τόσο ήσυχες... και περιμένουν. Γι' αυτό δεν ντρέπονται να κυκλοφορούν με τόσο μεγάλες κοιλιές. Νομίζει η καθεμία ότι θα φέρει στον κόσμο τον αληθινό Ιησού. Γι' αυτό περπατούν τόσο καμαρωτές όταν είναι έγκυοι. Οι Ιρλανδές, πάλι, φαίνονται πάντα να ντρέπονται. Ξέρουν ότι ποτέ δεν θα φέρουν στον κόσμο έναν Ιησού. Θα γεννήσουν ακόμα έναν Ιρλανδό. Όταν μεγαλώσω και ξέρω ότι πρόκειται ν' αποκτήσω παιδί, θα θυμάμαι να περπατώ καμαρωτά και αργά, κι ας μην είμαι Εβραία.

Ήταν δώδεκα το μεσημέρι όταν έφτασε στο σπίτι της η Φράνσι. Λίγο μετά μπήκε μέσα η μαμά με τη σκούπα και τον κουβά της και τα βρόντηξε σε μια γωνία με αυτόν τον τελικό βρόντο που σήμαινε ότι δεν θα τα ξανάπιανε στα χέρια της μέχρι τη Δευτέρα.

Η μαμά ήταν είκοσι εννιά χρονών. Είχε μαύρα μαλλιά και καστανά μάτια και ήταν γρήγορη στις δουλειές. Είχε και ωραία κορμοστασιά. Δούλευε θυρωρός και καθαρίστρια σε τρεις πολυκατοικίες της γειτονιάς. Ποιος θα το πίστευε ότι η μαμά σφουγγάριζε πατώματα για να θρέψει άλλα τρία στόματα; Ήταν τόσο όμορφη και μικροκαμωμένη και ζωηρή, πάντοτε ξεχείλιζε από ζωτικότητα και κέφι. Παρόλο που τα χέρια της ήταν κατακόκκινα και σκασμένα απ' την ποτάσα, ήταν καλοσχηματισμένα με όμορφα, καμπύλα, οβάλ νύχια. Όλοι έλεγαν πως ήταν κρίμα μια γυναίκα μικροκαμωμένη και όμορφη σαν την Κέιτι Νόλαν να είναι υποχρεωμένη να σφουγγαρίζει πατώματα. Αλλά τι άλλο μπορούσε να κάνει μ' αυτόν τον άντρα που είχε πάρει; έλεγαν. Παραδέχονταν ότι, όπως κι αν το έβλεπε κανείς, ο Τζόνι Νόλαν ήταν ένας όμορφος, γοη-

τευτικός τύπος, πολύ ανώτερος από κάθε άντρα της γειτονιάς όπου κατοικούσαν. Όμως έπινε. Έτσι έλεγαν και ήταν αλήθεια.

Η Φράνσι φώναξε τη μαμά να την βλέπει ενόσω θα έβαζε τα οκτώ σεντς στον τενεκεδένιο κουμπαρά. Πέρασαν πέντε ευχάριστα λεπτά προσπαθώντας να μαντέψουν πόσα περίπου είχαν μαζέψει. Η Φράνσι πίστευε ότι ήταν περίπου εκατό δολάρια. Η μαμά είπε ότι ήταν μάλλον γύρω στα οκτώ.

Έπειτα έδωσε οδηγίες στη Φράνσι για να βγει να ψωνίσει κάτι για το μεσημεριανό.

«Πάρε οκτώ σεντς από τη ραγισμένη κούπα και αγόρασε ένα τέταρτο εβραϊκό καρβέλι σικάλεως και κοίταξε να είναι φρέσκο. Μετά πάρε μια πεντάρα, πήγαινε στου Ζαουερβάν και πες του να σου βάλει ένα κομμάτι γλώσσα».

«Ναι, αλλά για να σου δώσει πρέπει να έχεις μέσο».

«Να του πεις ότι το είπε η μητέρα σου» επέμεινε ακλόνητη η Κέιτι.

Αφού το συλλογίστηκε, είπε:

«Αναρωτιέμαι αν πρέπει να δώσουμε πέντε σεντς για να αγοράσουμε σταφιδόψωμα ή να βάλουμε τα χρήματα στον κουμπαρά».

«Αχ, μαμά, είναι Σάββατο. Όλη την εβδομάδα έλεγες ότι θα τρώγαμε γλυκό το Σάββατο».

«Εντάξει. Πάρε και σταφιδόψωμα».

Το μικρό εβραϊκό ντελικάτεσεν ήταν γεμάτο χριστιανούς που αγόραζαν εβραϊκό ψωμί σικάλεως. Η Φράνσι παρακολούθωσε τον άντρα να βάζει ένα τέταρτο καρβέλι σε μια χαρτοσακούλα. Με την εκπληκτικά τραγανή και εντούτοις αφράτη κόρα και την αλευρωμένη βάση του, είναι εύκολα το ωραιότερο ψωμί του κόσμου, σκέφτηκε, όταν είναι φρέσκο. Μπή-

κε διστακτικά στο μαγαζί του Ζαουερβάιν. Άλλοτε σου έδινε με ευχαρίστηση τη γλώσσα και άλλοτε όχι. Η γλώσσα σε φέτες που κόστιζε εβδομήντα πέντε σεντς το κιλό προοριζόταν μόνο για τους πλούσιους. Όταν όμως κόντευε να την ξεπουλήσει όλη, μπορούσες να αγοράσεις την τετράγωνη άκρη της για πέντε σεντς, αν είχες μέσο. Βεβαίως αυτή η άκρη δεν είχε πολλή ψίχα. Είχε κυρίως μαλακά κοκαλάκια και χόνδρους με μια υποψία ψίχας.

Έτυχε εκείνη τη μέρα ο Ζαουερβάιν να είναι στις καλές του.

«Η γλώσσα τελείωσε χτες» είπε στη Φράνσι. «Όμως σου κράτησα, επειδή ξέρω ότι αρέσει στη μαμά σου κι εμένα μου αρέσει η μαμά σου. Να της το πεις. Μ' ακούς;»

«Μάλιστα» ψιθύρισε η Φράνσι.

Χαμήλωσε το βλέμμα της νιώθοντας το πρόσωπό της να φουντώνει. Τον μισούσε τον κύριο Ζαουερβάιν και δεν επρόκειτο να πει στη μαμά αυτό που της είχε πει.

Στον φούρνο πήρε τέσσερα σταφιδόψωμα διαλέγοντας προσεκτικά αυτά με την περισσότερη ζάχαρη. Έξω από το μαγαζί συνάντησε τον Νίλι. Εκείνος έριξε μια ματιά μες στη σακούλα και χοροπήδησε από χαρά, μόλις είδε τα σταφιδόψωμα. Παρόλο που είχε φάει τέσσερα σεντς ζαχαρωτά το ίδιο πρωί, πεινούσε πολύ και έβαλε τη Φράνσι να γυρίσουν σπίτι τρέχοντας.

Ο μπαμπάς δεν ήρθε για φαγητό. Δούλευε ως ελεύθερος επαγγελματίας, ήταν σερβιτόρος και τραγουδιστής μαζί, το οποίο σήμαινε ότι δεν είχε πολύ συχνά δουλειά. Συνήθως περνούσε τα πρωινά του Σαββάτου στα γραφεία του Σωματείου περιμένοντας μήπως προκύψει κάτι και γι' αυτόν.

Η Φράνσι, ο Νίλι και η μαμά έφαγαν πολύ ωραία. Πήρε ο καθένας από μία παχιά φέτα γλώσσα, δύο φέτες μυρωδάτο

ψωμί σικάλεως αλειμμένο με ανάλατο βούτυρο, ένα σταφιδόψωμο και ένα φλιτζάνι δυνατό ζεστό καφέ με ένα κουταλάκι του γλυκού ζαχαρούχο γάλα στο πλάι.

Οι Νόλαν είχαν μια ξεχωριστή αντίληψη για τον καφέ. Ήταν η μοναδική τους πολυτέλεια. Η μαμά έφτιαχνε κάθε πρωί μια γεμάτη κανάτα, που την ξαναζέσταινε για το μεσημεριανό και το βραδινό, και, όσο προχωρούσε η μέρα, ο καφές γινόταν πιο δυνατός. Είχε πάρα πολύ νερό και ελάχιστο καφέ, όμως η μαμά έβαζε μέσα έναν σβόλο κιχώριο, που έκανε τη γεύση πιο έντονη και πικρή. Ο καθένας δικαιούνταν τρία φλιτζάνια την ημέρα με γάλα. Πέρα από αυτά, μπορούσες να βάλεις ένα φλιτζάνι σκέτο καφέ όποτε το τραβούσε η όρεξή σου. Καμιά φορά, όταν δεν είχες τίποτε άλλο και έξω έβρεχε και ήσουν μόνος στο διαμέρισμα, ήταν ωραίο που ήξερες ότι είχες κάτι, κι ας ήταν μόνο ένα φλιτζάνι σκέτος και πικρός καφές.

Άρεσε πολύ στον Νίλι και στη Φράνσι, αλλά σπανίως τον έπιναν. Σήμερα, όπως συνήθως, ο Νίλι άφησε σκέτο τον καφέ του, άλειψε το ζαχαρούχο γάλα του στο ψωμί και το έφαγε. Ήπие μια γουλιά, έτσι, τυπικά. Η μαμά έβαλε ένα φλιτζάνι καφέ στη Φράνσι ρίχνοντας μέσα το γάλα, κι ας ήξερε ότι το κορίτσι δεν θα τον έπινε.

Στη Φράνσι άρεσε η μυρωδιά του καφέ και η ζεστή του αίσθηση. Καθώς έτρωγε το ψωμί και το ψάρι, είχε αγκαλιάσει με τη χούφτα της το φλιτζάνι απολαμβάνοντας τη ζεστασιά του. Κάπου κάπου έσκυβε πάνω από το γλυκόπικρο υγρό και έπαιρνε μια βαθιά εισπνοή. Ναι, ήταν πολύ καλύτερο από το να το πίνει. Μετά το φαγητό το πετούσε στον νεροχύτη.

Η μαμά είχε δύο αδερφές, τη Σίσι και την Έβι, οι οποίες έρχονταν συχνά στο σπίτι. Κάθε φορά που έβλεπαν να πηγαίνει χαμένος ο καφές, τα έψελναν ένα χεράκι στη μαμά.

Εκείνη εξηγούσε:

«Η Φράνσι δικαιούται ένα καφεδάκι με κάθε γεύμα, όπως όλοι μας. Αν νιώθει καλύτερα να το πετάει αντί να το πίνει, έχει καλώς. Εγώ νομίζω ότι είναι καλό άνθρωποι σαν εμάς να μπορούν να κάνουν και μια σπατάλη μια φορά στο τόσο, για να παίρνουν έτσι μια ιδέα πώς θα ήταν να έχουν λεφτά και να μη χρειάζεται να είναι μονίμως στη ζητιανιά».

Αυτή η παράξενη άποψη ικανοποιούσε τη μαμά και ευχαριτούσε τη Φράνσι. Ήταν σαν ένας συνδετικός κρίκος ανάμεσα στον στερημένο φτωχό και στον σπάταλο πλούσιο. Το κορίτσι αισθανόταν ότι, παρόλο που είχε λιγότερα απ' όλους τους κατοίκους του Γουίλιαμσπεργκ, με κάποιον τρόπο είχε περισσότερα. Ήταν πιο πλούσια, επειδή είχε κάτι να σπαταλήσει. Έτρωγε σιγά σιγά το σταφιδόψωμό της· ήθελε να κρατήσει η γλυκιά του γεύση μέχρι να παγώσει ο καφές της. Με ένα μεγαλοπρεπές ύφος τον πέταξε στον νεροχύτη αδιάφορη γι' αυτή την εξωφρενική σπατάλη. Έπειτα ήταν έτοιμη να πάει στους Λόσερ για να προμηθευτεί μπαγιάτικο ψωμί για την οικογένειά της, όπως έκανε δυο φορές την εβδομάδα. Η μαμά της είπε να πάρει μια πεντάρα και να αγοράσει, αν έβρισκε, μια μπαγιάτικη πίτα, αρκεί να μην ήταν πολύ λιωμένη.

Το αρτοποιείο του Λόσερ εφοδίαζε τα μαγαζιά της γειτονιάς. Επειδή το ψωμί δεν ήταν τυλιγμένο σε κηρόχαρτο, μπαγιάτευε γρήγορα. Ο Λόσερ εξαγόραζε το μπαγιάτικο ψωμί από τους εμπόρους και το πουλούσε μισοτιμής στους φτωχούς. Το πρατήριο αποτελούσε συνέχεια του φούρνου. Ο μακρόστενος πάγκος του έπιανε τη μία πλευρά και μακρόστενα παγκάκια εκτείνονταν κατά μήκος των άλλων δύο πλευρών. Μία πελώρια δίφυλλη πόρτα άνοιγε πίσω από τον πάγκο. Τα φορτηγάκια του φούρνου έμπαιναν με την όπισθεν και ξε-

φόρτωναν το ψωμί κατευθείαν πάνω στον πάγκο. Πουλούσαν μια πεντάρα τα δύο καρβέλια και, μόλις τα φορτηγάκια άδειάζαν, ο κόσμος σπρωχνόταν ποιος θα πρωταγοράσει. Τα ψωμιά ποτέ δεν έφταναν και μερικοί περίμεναν μέχρι να ξεφορτώσουν τρία ή τέσσερα φορτηγάκια για να αγοράσουν. Με τέτοια τιμή οι πελάτες έπρεπε να φέρνουν το δικό τους περιτύλιγμα. Οι περισσότεροι αγοραστές ήταν παιδιά. Κάποια έχωναν το ψωμί κάτω από τη μασχάλη τους και γύριζαν σπίτι χωρίς να ντρέπονται που όλος ο κόσμος έβλεπε τη φτώχεια τους. Τα πιο περήφανα τύλιγαν το ψωμί, άλλα μέσα σε παλιές εφημερίδες, άλλα μέσα σε βρόμικα ή καθαρά τσουβάλια αλευριού. Η Φράνσι έφερνε μια μεγάλη χαρτοσακούλα.

Δεν βιάστηκε να πάρει αμέσως το ψωμί της. Κάθισε σε ένα παγκάκι και παρατηρούσε. Μια ντουζίνα παιδιά σπρωχνονταν και φώναζαν στον πάγκο. Τέσσερις γέροι λαγοκοιμούνταν στο απέναντι παγκάκι. Οι γέροι, που ζούσαν με μια μικρή σύνταξη μαζί με τις οικογένειές τους, ήταν αναγκασμένοι να κάνουν διάφορα θελήματα και να προσέχουν τα μωρά, η μόνη δουλειά που είχε απομείνει για τους ταλαιπωρημένους γέρους του Γουίλιαμσπεργκ. Δεν πήγαιναν να σταθούν πρώτοι πρώτοι στον πάγκο για να ψωνίσουν, αλλά περίμεναν όσο περισσότερο μπορούσαν, επειδή τους άρεσε η γλυκιά μυρωδιά του ψημένου ψωμιού και επειδή ο ήλιος που έμπαινε από τα παράθυρα ζέσταινε ευχάριστα τις γέρικες πλάτες τους. Κάθονταν και λαγοκοιμούνταν, οι ώρες περνούσαν, όμως εκείνοι δεν ένιωθαν τον χρόνο να πηγαίνει χαμένος. Η αναμονή τους έδινε για λίγο έναν σκοπό στη ζωή και σχεδόν ένιωθαν ότι είχαν γίνει και πάλι απαραίτητοι.

Η Φράνσι είχε στυλώσει το βλέμμα της στον πιο γέρο άντρα. Έπαιζε το αγαπημένο της παιχνίδι: φανταζόταν ποια να ήταν

η ζωή του ανθρώπου που παρατηρούσε. Τα αραιά μπερδεμένα μαλλιά του είχαν το ίδιο βρόμικο γκρίζο χρώμα με τα γένια που φύτρωναν στα βαθουλωμένα μάγουλά του. Ξεραμένα σάλια είχαν σχηματίσει μια κρούστα στις γωνίες του στόματός του. Ο γέρος χασμουρήθηκε. Δεν είχε δόντια. Η Φράνσι τον παρατηρούσε, συνεπαρμένη και αηδιασμένη μαζί, να κλείνει το στόμα του και να σμίγει τα χείλη, μέχρι που έγιναν μία λεπτή γραμμή, σαν να μην είχε καθόλου στόμα, και έπειτα να σπρώχνει προς τα πάνω το πιγούνι, μέχρι που σχεδόν άγγιξε τη μύτη του. Περιεργάστηκε το παλιό πανωφόρι του με τη βάτα που κρεμόταν από τη σκισμένη ραφή του μανικιού. Καθόταν με τα πόδια διάπλατα ανοιχτά, λες και μια ξαφνική κόπωση τον είχε αναγκάσει να ξαποστάσει, και από τον λιγδιασμένο καβάλο του παντελονιού του έλειπε ένα κουμπί. Η Φράνσι είδε ότι οι μύτες των παπουτσιών του ήταν στραπατσαρισμένες και τρύπιες. Το ένα ήταν δεμένο με ένα κορδόνι γεμάτο κόμπους και το άλλο με ένα κομματάκι βρόμικο σπάγγο. Είδε δύο χοντρά βρόμικα δάχτυλα με κυρτωμένα γκρίζα νύχια. Το μυαλό της άρχισε να δουλεύει με χίλιες στροφές...

Είναι γέρος. Σίγουρα έχει πατήσει τα εβδομήντα. Γεννήθηκε περίπου τον καιρό που ζούσε ο Αβραάμ Λίνκολν και ετοιμαζόταν να γίνει πρόεδρος. Το Γουίλιαμσπεργκ θα ήταν τότε μια μικρή επαρχία και ίσως στο Φλάτμπους να ζούσαν ακόμα Ινδιάνοι. Έχουν περάσει πολλά χρόνια από τότε. Είχε το βλέμμα της ακόμα στυλωμένο στα πόδια του. Κάποτε ήταν κι αυτός μωρό. Ένα γλυκό και καθαρό μωράκι, που η μητέρα του θα του φιλούσε τα ροδαλά του δάχτυλα. Ίσως, όταν άστραφτε και βροντούσε τα βράδια, εκείνη να πήγαινε στην κούνια του, να τον σκέπαζε καλά καλά με την κουβέρτα του και να του ψιθύριζε να μη φοβάται, ότι η μαμά ήταν εκεί. Έπειτα

να τον έπαιρνε στην αγκαλιά της και, ακουμπώντας το μάγουλό της στο κεφαλάκι του, να του έλεγε ότι ήταν το γλυκό μωράκι της. Μπορεί, όταν μεγάλωσε, να ήταν σαν τον αδερφό μου, να μπαινόβγαινε τρέχοντας στο σπίτι κοπανώντας την πόρτα. Και, ενώ η μητέρα του τον μάλωνε, να σκεφτόταν την ίδια στιγμή ότι μπορεί μια μέρα να γινόταν πρόεδρος. Έπειτα, νεαρός πια, να ήταν δυνατός και χαρούμενος. Όταν περπατούσε στον δρόμο, τα κορίτσια χαμογελούσαν και γύριζαν το κεφάλι για να τον παρατηρήσουν καλύτερα. Τους χαμογελούσε κι εκείνος και μπορεί στην πιο ομορφούλα να έκλεινε το μάτι. Φαντάζομαι θα παντρεύτηκε και θα έκανε παιδιά που πίστευαν ότι ήταν ο καλύτερος μπαμπάς του κόσμου, επειδή δούλευε σκληρά και τους έφερνε παιχνίδια τα Χριστούγεννα. Τώρα τα παιδιά του έχουν μεγαλώσει κι αυτά, σαν εκείνον, έχουν δικά τους παιδιά και κανείς δεν θέλει πια τον γέρο μες στα πόδια του, περιμένουν πότε θα πεθάνει. Όμως εκείνος δεν θέλει να πεθάνει. Θέλει να συνεχίσει να ζει, κι ας είναι τόσο μεγάλος, κι ας μη βρίσκει πια καμία χαρά στη ζωή.

Το μέρος ήταν ήσυχο. Ο καλοκαιρινός ήλιος έμπαινε άπλετος από το παράθυρο και σχημάτιζε σκονισμένους λοξούς διαδρόμους στο πάτωμα. Μία παχιά πράσινη μύγα ζουζούνιζε μέσα στους κόκκους σκόνης που αιωρούνταν στο φως του ήλιου. Ο φούρνος ήταν άδειος, μόνο η Φράνσι και οι μισοκοιμισμένοι γέροι είχαν απομείνει. Τα παιδιά που περίμεναν για το ψωμί είχαν βγει έξω να παίξουν. Οι ψιλές διαπεραστικές φωνές τους έμοιαζαν να έρχονται από κάπου μακριά.

Ξαφνικά η Φράνσι πετάχτηκε όρθια. Η καρδιά της χτυπούσε γρήγορα. Ήταν φοβισμένη. Χωρίς κανέναν απολύτως λόγο, φαντάστηκε ένα ακορντεόν να ανοίγει διάπλατα τη

φυσούνα του για να παίξει μια βαθιά νότα. Ύστερα σκέφτηκε το ακορντεόν να κλείνει πάλι... να κλείνει... να κλείνει. Ένας τρομερός ακατονόμαστος πανικός την κυρίευσε καθώς συνειδητοποίησε ότι πολλά γλυκά μωράκια σε αυτόν τον κόσμο γεννιούνται για να καταλήξουν μια μέρα σαν αυτόν τον γέρο άντρα. Έπρεπε να φύγει από εδώ μέσα, αλλιώς θα πάθαινε κι αυτή το ίδιο. Θα γινόταν ξαφνικά μια γριά με ούλα χωρίς δόντια και πόδια που θα αηδίαζαν τον κόσμο.

Εκείνη τη στιγμή η δίφυλλη πόρτα πίσω από τον πάγκο άνοιξε με έναν βρόντο, καθώς έμπαινε ένα φορτηγάκι με ψωμιά. Ένας άντρας ήρθε και στάθηκε πίσω από τον πάγκο. Ο οδηγός άρχισε να του πετάει τα ψωμιά κι εκείνος να τα στοιβάζει στον πάγκο. Τα παιδιά στον δρόμο, που είχαν ακούσει την πόρτα να ανοίγει, όρμησαν μέσα και στριμώχτηκαν γύρω από τη Φράνσι, που στεκόταν ήδη στον πάγκο.

«Θέλω ψωμί!» είπε δυνατά εκείνη.

Ένα μεγαλόσωμο κορίτσι τής έριξε μια δυνατή σκουντιά θέλοντας να μάθει ποια νόμιζε ότι ήταν.

«Να μη σε νοιάζει! Να μη σε νοιάζει!» της είπε η Φράνσι. «Θέλω έξι καρβέλια και μια πίτα που να μην είναι λιωμένη» φώναξε.

Εντυπωσιασμένος από την ένταση της φωνής της, ο άντρας πίσω από τον πάγκο έσπρωξε προς το μέρος της έξι καρβέλια και την πιο καλή από τις παραπεταμένες πίτες παίρνοντας τα είκοσι σεντς της. Καθώς η Φράνσι άνοιγε δρόμο μέσα από το πλήθος, ένα καρβέλι τής έπεσε απ' τα χέρια και δυσκολεύτηκε να το μαζέψει, επειδή δεν υπήρχε χώρος για να σκύψει.

Μόλις βγήκε, κάθισε στο κράσπεδο για να βάλει τα ψωμιά και την πίτα στη χαρτοσακούλα. Μια γυναίκα πέρασε τσουλώντας ένα καρτσάκι με ένα μωρό. Το μωρό κουνούσε τα

ποδαράκια του στον αέρα. Η Φράνσι κοίταξε και είδε όχι τα πόδια του μωρού, μα ένα τερατώδες πλάσμα μέσα σε ένα μεγάλο, φθαρμένο παπούτσι. Την κυρίευσε πάλι πανικός και γύρισε τρέχοντας στο σπίτι.

Το διαμέρισμα ήταν άδειο. Η μαμά είχε ντυθεί και είχε πάει με τη θεία Σίσι στο θέατρο, στην απογευματινή παράσταση, με δέκα σεντς το εισιτήριο στη γαλαρία. Η Φράνσι τακτοποίησε τα ψωμιά και την πίτα και δίπλωσε προσεκτικά τη χαρτοσακούλα για να την χρησιμοποιήσει ξανά μιαν άλλη φορά. Μπήκε στο μικροσκοπικό σκοτεινό υπνοδωμάτιο που μοιραζόταν με τον Νίλι και, χωρίς να ανάψει το φως, κάθισε στο παιδικό κρεβάτι της περιμένοντας να περάσουν τα κύματα πανικού που την κατέκλυζαν.

Μετά από λίγο μπήκε μέσα ο Νίλι, τρύπωσε κάτω από το κρεβάτι του και έβγαλε ένα κουρελιασμένο γάντι του μπέιζμπολ.

«Πού πας;» τον ρώτησε.

«Να παίξω μπάλα στην αλάνα».

«Να 'ρθω μαζί σου;»

«Όχι».

Η Φράνσι κατέβηκε μαζί του. Τρία παιδιά από την παρέα του τον περίμεναν στον δρόμο. Το ένα είχε ένα ρόπαλο, το άλλο μια μπάλα του μπέιζμπολ και το τρίτο δεν κρατούσε τίποτα, αλλά φορούσε ένα παντελόνι του μπέιζμπολ. Ξεκίνησαν για την αλάνα που υπήρχε προς το Γκρίνποϊντ. Ο Νίλι είδε ότι η Φράνσι τούς ακολουθούσε, αλλά δεν είπε τίποτα. Κάποιο από τα αγόρια τον σκούντηξε λέγοντας:

«Ει! Η αδερφή σου μας ακολουθεί».

«Ναι» συμφώνησε ο Νίλι.

Το αγόρι γύρισε το κεφάλι και φώναξε στη Φράνσι:

«Δίνε του!».

«Μπα; Δημοκρατία δεν έχουμε;» είπε αποφασιστικά η Φράνσι.

«Δημοκρατία δεν έχουμε;» επανέλαβε ο Νίλι στο αγόρι.

Έπειτα δεν της έδωσαν άλλη σημασία. Εκείνη συνέχισε να τους ακολουθεί. Μέχρι τις δύο, που άνοιγε πάλι η δανειστική βιβλιοθήκη της περιοχής, δεν είχε να κάνει κάτι άλλο.

Περπατούσαν φωνάζοντας και πειράζοντας ο ένας τον άλλο. Τα αγόρια κοντοστέκονταν ψάχνοντας για ασημόχαρτα στα ρείθρα και μάζευαν από κάτω γόπες τοιγάρων, που τις φυλούσαν για να τις καπνίσουν κάποιο απόγευμα στο κελάρι την επόμενη φορά που θα έβρεχε. Όταν είδαν ένα μικρό Εβραϊόπουλο που πήγαινε στον ναό, σταμάτησαν και άρχισαν να το κοροϊδεύουν. Το κράτησαν εκεί μέχρι να αποφασίσουν τι θα του κάνουν. Το αγόρι περίμενε, χαμογελώντας ταπεινά. Οι χριστιανοί το άφησαν τελικά ελεύθερο, αφού του έδωσαν λεπτομερείς εντολές για το πώς έπρεπε να συμπεριφερθεί την ερχόμενη εβδομάδα.

«Να μη δούμε τα μούτρα σου στην οδό Ντιβόου» τον διέταξαν.

«Δεν θα τα δείτε» υποσχέθηκε εκείνο.

Τα αγόρια απογοητεύτηκαν. Περίμεναν να ξεσπάσει καβγάς. Κάποιος έβγαλε ένα κομματάκι κιμωλία από την τσέπη του και τράβηξε μια κυματιστή γραμμή στο πεζοδρόμιο. Έπειτα πρόσταξε:

«Μην τολμήσεις να περάσεις αυτή τη γραμμή».

Το αγοράκι, καταλαβαίνοντας ότι τους είχε θίξει υποχρώντας τόσο εύκολα, αποφάσισε να παίξει το παιχνίδι τους.

«Δηλαδή, παιδιά, δεν μπορώ ούτε να πατήσω το πόδι μου στο πεζοδρόμιο;»

«Ούτε να φτύσεις δεν μπορείς στο πεζοδρόμιο» του είπαν.
 «Εντάξει» αναστέναξε εκείνο δήθεν καρτερικά.
 Τότε ένα από τα μεγαλύτερα αγόρια είχε μια ξαφνική ιδέα.
 «Και μακριά από τις χριστιανές. Μπήκες;»
 Έφυγαν αφήνοντάς τον να τους κοιτάζει καθώς ξεμάκρυναν.
 «Γκογίμ!» ψιθύρισε εκείνος κοιτάζοντας απορημένος με
 τα μεγάλα, καστανά, εβραϊκά μάτια του.

Η ιδέα ότι αυτοί οι μη Εβραίοι τον θεωρούσαν αρκετά άντρα
 για να έχει ήδη το μυαλό του στα κορίτσια, σε οποιαδήποτε
 κορίτσια, μη Εβραίες ή Εβραίες, τον κατέπληξε τόσο, που
 συνέχισε τον δρόμο του λέγοντας «γκογίμ» ξανά και ξανά.

Η παρέα συνέχισε να προχωρά προς την αλάνα κοιτάζοντας
 στα κλεφτά το μεγάλο αγόρι, που είχε κάνει αυτό το σχόλιο
 για τα κορίτσια, και αναρωτιούνταν αν θα άρχιζε να τους
 λέει τίποτα βρόμικες ιστορίες. Όμως, προτού ξεκινήσει κάτι
 τέτοιο, η Φράνσι άκουσε τον αδερφό της να λέει:

«Το ξέρω αυτό το παιδί. Είναι ένας τίμιος Εβραίος».

Ο Νίλι είχε ακούσει τον μπαμπά να μιλάει έτσι για έναν
 Εβραίο σερβιτόρο που συμπαθούσε.

«Δεν υπάρχουν τίμιοι Εβραίοι» είπε το μεγάλο αγόρι.

«Ε, λοιπόν, αν υπήρχαν τίμιοι Εβραίοι» είπε ο Νίλι με αυ-
 τό το ύφος που φανέρωνε ότι συμφωνεί με τους άλλους αλλά
 εμμένει ταυτόχρονα στις δικές του απόψεις, ένας συγκερασμός
 που τον έκανε τόσο αξιαγάπητο «τότε αυτός θα ήταν».

«Ποτέ δεν πρόκειται να υπάρξουν τίμιοι Εβραίοι» είπε το
 μεγάλο αγόρι «ακόμα και υποθετικά μιλώντας».

«Ο Κύριος ημών ήταν Εβραίος».

Ο Νίλι επαναλάμβανε τα λόγια της μαμάς.

«Και άλλοι Εβραίοι άλλαξαν γνώμη και τον σκότωσαν» τον
 αποστόμωσε το μεγάλο αγόρι.

Προτού εμβαθύνουν περισσότερο στη θεολογία, είδαν ένα άλλο αγοράκι που έστριβε στην οδό Έινσλι από την οδό Χάμπολντ με ένα καλάθι περασμένο στο μπράτσο του και σκεπασμένο με ένα καθαρό κουρελιασμένο ύφασμα. Ένα ξυλαράκι εξέιχε από μια γωνία του καλάθιού και εκεί ήταν περασμένα, σαν τυλιγμένη σημαία, έξι κουλούρια. Το μεγάλο αγόρι της παρέας του Νίλι έδωσε τη διαταγή και όρμησαν τρέχοντας όλα μαζί στο παιδί που πουλούσε τα κουλούρια. Εκείνο στάθηκε ακίνητο, άνοιξε το στόμα του και ούρλιαξε:

«Μαμά!».

Ένα παράθυρο στο δεύτερο πάτωμα κάποιου σπιτιού άνοιξε διάπλατα και μία γυναίκα, τυλίγοντας σφιχτά γύρω από τα πλαδαρά στήθη της μια ρόμπα από λεπτό κρεπ ύφασμα, φώναξε:

«Αφήστε τον ήσυχο και φύγετε απ' τη γειτονιά, βρομόπαιδα!».

Τα χέρια της Φράνσι πετάχτηκαν για να κλείσουν τα αυτιά της, ώστε να μην αναγκαστεί στην εξομολόγηση να πει στον ιερέα ότι είχε σταθεί και είχε ακούσει μια κακιά λέξη.

«Δεν κάναμε τίποτα, κυρία» είπε ο Νίλι με το χαρακτηριστικό γαλίφικο χαμόγελό του, που κέρδιζε πάντα τη μητέρα του.

«Αυτό δα έλειπε. Πάνω απ' το πτώμα μου θα περάσετε».

Έπειτα με το ίδιο άγριο ύφος φώναξε στον γιο της:

«Κι εσύ έλα πάνω. Θα σε μάθω εγώ να μου χαλάς τον ύπνο!».

Το αγόρι με τα κουλούρια ανέβηκε σπίτι του και η παρέα συνέχισε αργά τον δρόμο της.

«Ζόρικη η κυρία».

Το μεγάλο αγόρι τίναξε το κεφάλι δείχνοντας το παράθυρο.

«Ναι» συμφώνησαν οι άλλοι.

«Κι ο γέρος μου είναι ζόρικός» παραδέχτηκε ένα μικρότερο αγόρι.

«Και ποιος νοιάζεται;» ρώτησε αδιάφορα το μεγάλο αγόρι.

«Κουβέντα να γίνεται» απολογήθηκε εκείνο.

Προχωρούσαν σταματώντας κάθε τόσο για να πάρουν βαθιές ανάσες και στα ρουθούνια τους ερχόταν η μυρωδιά από το ρυάκι Νιούταουν, που κυλούσε αργά και βασανιστικά λίγα τετράγωνα παραπάνω, στην οδό Γκραντ.

«Θεέ μου, βρομοκοπάει» σχολίασε το μεγάλο αγόρι.

«Ναι!» ακούστηκε ο Νίλι βαθιά ικανοποιημένος.

«Βάζω στοίχημα ότι είναι η χειρότερη μπόχα του κόσμου» καυχήθηκε ένα άλλο παιδί.

«Ναι».

Η Φράνσι, συμφωνώντας, ψιθύρισε κι αυτή «Ναι». Ήταν περήφανη γι' αυτή τη μυρωδιά. Της έδινε να καταλάβει ότι εκεί κοντά έτρεχε νερό, που, όσο βρόμικο κι αν ήταν, ενωνόταν με ένα ποτάμι που χυνόταν στη θάλασσα. Για εκείνη τούτη η φοβερή μπόχα θύμιζε πλοία που σάλπαραν στα ξένα και περιπέτειες, και της άρεσε.

Ακριβώς τη στιγμή που τα αγόρια έφταναν στην αλάνα, έναν ακανόνιστο ρόμβο από πατημένο χώμα, μια κίτρινη πεταλουδίτσα πέταξε πάνω από τα αγριόχορτα. Με το ένστικτο του ανθρώπου που θέλει να αιχμαλωτίζει ό,τι τρέχει, πετάει, κολυμπάει ή σέρνεται, την κυνήγησαν πετώντας καταπάνω της τις κουρελιασμένες τραγιάσκες τους. Ο Νίλι την έπιασε. Τα αγόρια, αφού της έριξαν μια ματιά, έχασαν γρήγορα το ενδιαφέρον τους και άρχισαν να παίζουν ένα παιχνίδι μπίιζμπολ με τέσσερις παίχτες δικής τους επινοήσης.

Έπαιζαν με μανία βρίζοντας, ιδροκοπώντας και χτυπώντας

με τις γροθιές τους ο ένας τον άλλο. Κάθε φορά που περνούσε κάποιος αργόσχολος και στεκόταν για μια στιγμή για να τους χαζέψει, τα αγόρια άρχιζαν τις ανοησίες και τις φιγούρες. Υπήρχε μια φήμη ότι καμιά εκατοστή κυνηγοί ταλέντων από την ομάδα μπέιζμπολ του Μπρούκλιν τριγύριζε στους δρόμους τα απογεύματα του Σαββάτου παρακολουθώντας τα παιχνίδια που γίνονταν στις αλάνες για να ανακαλύψουν φερέλπιδες παίκτες. Και δεν υπήρχε αγόρι που να μην προτιμούσε να παίξει στην ομάδα του Μπρούκλιν απ' το να γίνει ο πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών.

Μετά από λίγο η Φράνσι βαρέθηκε να τους κοιτάζει. Ήξερε ότι θα έπαιζαν, θα τσακώνονταν και θα έκαναν φιγούρα μέχρι να βραδιάσει και να σκορπίσουν στα σπίτια τους. Είχε πάει δύο. Η βιβλιοθηκάριος θα είχε επιστρέψει από το φαγητό της. Νιώθοντας μια ευχάριστη προσδοκία, η Φράνσι πήρε τον δρόμο για τη βιβλιοθήκη.



ΕΝΑ ΚΛΑΣΙΚΟ, ΠΟΛΥΔΙΑΒΑΣΜΕΝΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

1912. Η εντεκάχρονη Φράνσι Νόλαν ζει σε μια φτωχογειτονιά του Μπρούκλιν, με τον αδερφό της Νίλι και τους γονείς τους, τον Τζόνι και την Κέιτι. Η μητέρα της, αποφασισμένη να προσφέρει μια καλύτερη τύχη στα παιδιά της, εργάζεται ως καθαρίστρια για να εξασφαλίζει τα προς το ζην – βοηθάνε βέβαια και τα μικρά με όσα καταφέρνουν να βγάλουν από τις διάφορες μικροδουλειές που κάνουν. Το σίγουρο είναι πως δεν μπορούν να βασιστούν στον γεμάτο καλοσύνη Τζόνι, γιατί είναι αλκοολικός και δεν στεριώνει σε καμία δουλειά. Οι δυσκολίες είναι πολλές. Από τη στιγμή που γεννήθηκε η Φράνσι έπρεπε να είναι δυνατή. Γιατί δεν είναι εύκολη υπόθεση να μεγαλώνει κανείς υπό τέτοιες συνθήκες. Χρειάζονται σθένος, προνοητικότητα και οξυδέρκεια. Έτσι εκείνη, για να ξεφύγει από τον φτωχό κόσμο της, καταφεύγει στη φαντασία της και βρίσκει διέξοδο στην αγάπη της για τα βιβλία.

Η Betty Smith αποτυπώνει με αριστοτεχνικό τρόπο την καθημερινή ζωή στις φτωχογειτονιές του Μπρούκλιν: τις σαββατιάτικες βόλτες, το παιδομάνι που μαζευόταν στους δρόμους, τον ενθουσιασμό για τις γιορτές και τα γλέντια αλλά και τις δυσκολίες, τις εντάσεις και τις στεναχώριες. Με γλώσσα τρυφερή αλλά συνάμα ωμή, η Betty Smith μας μεταφέρει με μαεστρία το κλίμα της εποχής και παράλληλα παρουσιάζει τις βαθιές οικουμενικές αλήθειες που απασχολούν διαχρονικά τους ανθρώπους.

ISBN: 978-618-03-3178-3



9 786180 331783

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 83178

metaixmio.gr



ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ
ΚΑΙ ΣΕ

e-book